

время занятий по методике преподавания биологии в высшем педагогическом учебном заведении. Раскрывается их роль в повышении качества профессиональной подготовки, развития инновационно-ориентированного мышления у будущих учителей биологии.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, профессиональная подготовка, квазипрофессиональная деятельность, метод конкретных ситуаций.

SUMMARY

T. Bondarenko. The application of concrete situations method in quasi-professional activity of future biology teachers.

In the article the problems of future biology teachers' professional competence forming in the process of quasi-professional activity are examined. The concrete situations method's application during studies on the methods of teaching of biology in higher pedagogical educational establishments is analysed. Their role in upgrading professional training and development of the innovative-oriented thinking of biology teachers are opened up.

Key words: professional competence, professional training, quasi-professional activity, concrete situations method.

УДК 378.147+371

Д. В. Ємельянова, М. О. Паркіна

Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського

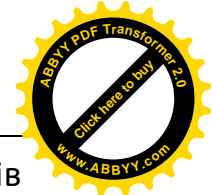
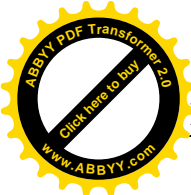
ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглядаються особливості організації самостійної інноваційної діяльності студентів, майбутніх філологів, шляхом забезпечення інтеграційного зв'язку мовної та інформаційної підготовки через використання педагогічних можливостей інноваційних технологій у процесі вивчення англійської мови.

Ключові слова. Гуманітарні дисципліни, майбутні вчителі, самостійна інноваційна діяльність.

Постановка проблеми. Глобалізація та інноваційний розвиток освіти вимагають від майбутнього вчителя здатності до нестандартних і швидких рішень, до інноваційної діяльності. Тільки інноваційна за своєю сутністю діяльність учителя може прищепити молодій людині здатність самостійно засвоювати знання, оволодівати потрібною інформацією та осмислювати її.

Освітні установи зіткнулися з серйозним протиріччям: між наявною потребою у швидкому розвитку і головним недоліком традиційної системи освіти – пасивністю учнів, їх невмінням і небажанням активно вчитися, несформованістю ціннісного ставлення до власного розвитку, між необхідністю реформування роботи навчально-виховних закладів, потребі в оновленні професійної підготовки, стилю професійної діяльності педагога

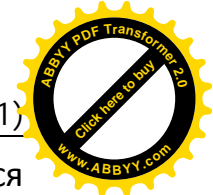
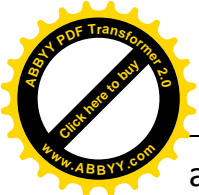


на підставі впровадження інноваційних технологій і байдужістю педагогів до використання у своїй діяльності нового. Сучасна школа недостатньо розвиває здібності, необхідні їй випускникам для того, щоб самостійно самовизначитися у глобалізованому та змінному світі, приймати обґрунтовані рішення щодо свого майбутнього, бути активними, конкурентоспроможними і мобільними суб'єктами на ринку праці.

Тому першочерговим завданням педагогічних університетів є підготовка вчителя із відповідним професійним рівнем, здатного до створення інноваційного середовища в навчально-виховному закладі, оволодіння інноваційною ситуацією. Одним із постулатів вищої освіти є твердження про те, що творчого учня може підготувати лише не менш творча особистість учителя. Саме тому процес навчання, виховання та розвитку всебічно розвиненої особистості сьогодні розглядають як єдиний педагогічний процес, який сучасна педагогічна наука називає педагогічною технологією формування особистості.

Особливо ефективно можна розвивати такі вміння в процесі виконання самостійної роботи. Інноваційні технології дають змогу раціонально організовувати працю студентів під час самостійної роботи. Їх сукупність, педагогічно обґрунтована, методично вивірене поєднання визначають особливості авторської технології. Особистість викладача, його культура, професіоналізм – це умови ефективного використання будь-якої освітньої технології [1].

Аналіз актуальних досліджень. Принципові положення інноваційних технологій концептуально обґрунтовані А. М. Алексюком, [2], І. М. Богдановою [3], В. М. Галузинським, М. Б. Євтухом [4], Б. І. Коротяєвим, Є. О. Гришиним, О. А. Устенком [5], І. Ф. Прокопенком, В. І. Євдокимовим [6] та ін., які узагальнюють їх у такий спосіб: інноваційна технологія насамперед повинна бути динамічною та гнучкою, забезпечувати режим найбільшого сприяння для реалізації індивідуальних інтересів та можливостей студентів; у ній усувається багатопредметність, багатопрофільність, тобто ситуація, коли студенти змушені одночасно вивчати протягом семестру 10–12 навчальних дисциплін, відповідно 10–12 викладачів конкурують між собою в спонуканні студентів займатися більше якраз «їхньою» дисципліною; в новій технології навчання закладаються гнучкі й концентровані індивідуально «енергоємні» форми вивчення кожної навчальної дисципліни

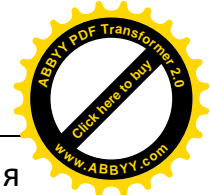
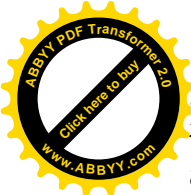


або окремо, або у великому блоці чи пакеті; у цих технологіях закладаються принципово нові форми контролю й оцінювання знань студентів і рейтинги: індивідуальні співбесіди, публічні огляди, захисти підсумків практики, поточні відповіді на семінарах, метод оцінювання знань групи експертами – викладачами та інші контрольні заходи.

Як відзначає С. М. Яшанов: «Нові педагогічні технології, що використовуються в наш час, неможливі без широкого застосування нових інформаційних технологій насамперед комп'ютерних. Саме нові інформаційні технології дозволяють повною мірою розкрити педагогічні, дидактичні функції цих методів, реалізувати закладені в них потенційні можливості. Відділити одне від іншого неможливо, оскільки тільки широке впровадження нових педагогічних технологій дозволить змінити парадигму освіти, і тільки нові інформаційні технології дозволять найбільш ефективно реалізувати можливості, закладені в нових педагогічних технологіях» [7, 82]. Нові інформаційні технології в освіті – це комплекс принципово нових навчальних, навчально-методичних матеріалів, технічних та інструментальних засобів обробки, збереження, передачі, відображення інформації відповідно до закономірностей навчально-виховного процесу, що ефективно впливають на професійну підготовку майбутнього викладача. Тобто засоби нових інформаційних технологій – це синтез сучасних досягнень педагогічної науки і засобів інформаційно-обчислювальної техніки [7, 80]. Рациональне поєднання індивідуальних та інтерактивних методів навчання при використанні нових інформаційних технологій, застосування методів проблемного навчання, Інтернет – та електронних технологій надає можливість швидко і на якісному рівні виконувати самостійну роботу.

Мета статті – удосконалити підготовку студентів, майбутніх філологів, шляхом забезпечення інтеграційного зв'язку мовної та інформаційної підготовки через використання педагогічних можливостей комп'ютерних технологій у процесі самостійної підготовки з іноземної (англійської) мови.

Практика викладання іноземної мови на немовних спеціальностях свідчить про малу ефективність процесу навчання [8]. Причиною такої ситуації може бути незначна кількість аудиторних занять, неефективна самостійна робота та низький рівень вихідної (шкільної) підготовки [9]. Компенсувати низький рівень вихідних знань і незначну кількість

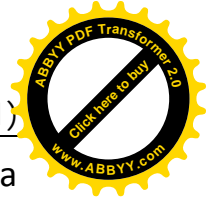
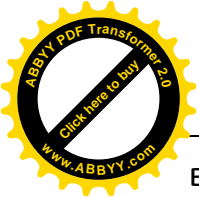


аудиторних годин може тільки активна самостійна робота. Тому посилення ролі самостійної роботи студентів при вивченні іноземної мови є одним з найактуальніших аспектів модернізації педагогічної освіти. У такій ситуації разом з традиційними методами навчання ефективно використання інноваційних технологій, які сприяють об'єднанню гуманітарного і природничо-наукового знання, що дає змогу практичної реалізації обох тенденцій сучасної педагогіки вищої школи – гуманістичної і технологічної. Однією з особливостей оновлення підготовки студента, майбутнього філолога, стає забезпечення інтеграційного зв'язку мовної та інформаційної підготовки через використання педагогічних можливостей інноваційних технологій у процесі мовної підготовки майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу. Експериментально-дослідна робота проводилась упродовж 2005–2010 років на базі факультету української філології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». В експерименті брали участь студенти 1 і 2 курсів, які готуються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», напрям підготовки 6.020303 – Філологія (українська мова та література). Загальна кількість респондентів складала 145 студентів. Експериментально-дослідне навчання проводилося в межах дисципліни «Практичний курс іноземної мови (англійська мова)». Вибір дисципліни для проведення дослідження зумовлений багатьма причинами, починаючи з такого глобального чинника, як євроінтеграція України, що суттєво впливає на освітній процес і підвищує інтерес до іноземних мов. Знання іноземної (англійської) мови забезпечує вільне пересування як у реальному, так і у віртуальному освітньому просторі, розширює можливості налагодження контактів та працевлаштування молодшої людини з вищою педагогічною гуманітарною освітою у сучасних умовах жорсткої конкуренції на ринку освітніх послуг. Володіння іноземною мовою надає можливість вчителю української мови і літератури розширити філологічні знання, здійснювати навчальні й наукові дослідження мовних питань і тим самим поглиблювати професійні знання і вміння.

Відповідно до послідовності реалізації мети дослідження було виокремлено три етапи експериментально-дослідної роботи: мотиваційно-настановчий; пошуково-репродуктивний, пошуково-продуктивний.

На мотиваційно-настановчому етапі були розроблені й опубліковані навчально-методичні посібники: «Організація самостійної роботи студентів

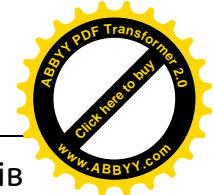
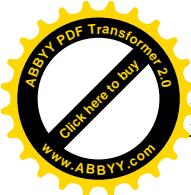


в умовах кредитно-модульного навчання» (для викладачів), «Самостійна робота студентів в умовах кредитно-модульного навчання», «Довідник користувача комп'ютерних програм Microsoft Office та Internet» [9].

Метою пошуково-репродуктивного етапу експерименту було визначено формування вмінь і навичок самостійної роботи під опосередкованим управлінням викладача, що є обов'язковою умовою успішного вивчення студентами іноземної мови, оскільки студенти на цьому етапі ще не готові до самостійного і усвідомленого вивчення мови і освоєння іншомовної культури. Реалізація пошуково-репродуктивного етапу здійснювалась на підставі використання мультимедійного навчально-методичного комплексу, який складав сукупність електронних документів (файлів), об'єднаних під однією адресою (доменним ім'ям або IP -адресою) «npri-quest.at.ua» і давав змогу одночасно використовувати різні форми надання інформації в комп'ютерній мережі та її обробки, тобто працювати в єдиному об'єкті створеного веб-сайту, та розробленої системи різнорівневих самостійних завдань.

Як засвідчили результати дослідження, наявність мультимедійного навчального комплексу з практичного курсу іноземної мови надала можливість: інтенсифікувати навчальний процес; сформувати навички самостійного вивчення навчального матеріалу; здійснити ефективне поєднання нових і традиційних технологій навчання; реалізувати інтерактивну взаємодію між усіма учасниками навчального процесу; спростити функції контролю за рівнем знань, умінь і навичок студентів; здійснювати постійний моніторинг успішності студентів; заощадити час на підготовку викладача до занять та створення роздаткового матеріалу.

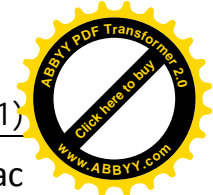
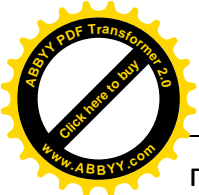
Для формування практичних умінь і навичок використовувались тренувальні вправи. Вони розроблялись із урахуванням різних рівнів складності: репродуктивні навчальні завдання, що включали відбір і систематизацію навчального матеріалу на основі його реконструкції та визначення головного, на відтворення (повторення, переказування, написання) елементів бази знань та вирішення типових для навчального предмета завдань у типових умовах за матеріалом підручника; реконструктивно-варіативні навчальні завдання, для виконання яких застосовувались декілька відомих способів виконання з використанням бази програмних знань для вирішення типових завдань; евристичні



навчальні завдання, що вимагали перенесення декількох відомих способів виконання в нестандартну ситуацію; творчі навчальні завдання, що спонукали до використання бази знань, нових завдань у нових умовах, нестандартних ситуаціях; висловлювання особистих думок, оцінок на основі всебічного аналізу; виділення та формулювання проблем, висування гіпотези і розробки плану їх вирішення.

Отже, на пошуково-репродуктивному етапі формування готовності до самостійної роботи здійснювалось таким чином, що викладачеві належала активна позиція, а студенти найчастіше виступали як об'єкт діяльності викладача. Проте на пошуково-продуктивному етапі ця послідовність зрушувалась у бік спонукання студентів працювати самостійно, розробляти і аналізувати завдання, вирішувати проблеми, що виникають, учитися мислити, враховувати умови, активно прагнути до самоосвіти, тобто процес самостійної роботи поступово перетворювався на творчий, самокерований із широким застосуванням як традиційних, так і нових інформаційних технологій навчання англійської мови. На цьому етапі застосовувались комп'ютерні навчальні програми з англійської мови, розміщені в розробленому мультимедійному комплексі. Форми роботи з комп'ютерними навчальними програмами включали: вивчення лексики; опрацювання вимови; навчання діалогічного і монологічного мовлення; навчання письма; опрацювання граматичних явищ. Вони дозволяли не тільки тренувати різні види мовленнєвої діяльності, а й поєднували їх у різних комбінаціях, допомагали усвідомити мовні явища, сформувати лінгвістичні здібності, створювати комунікативні ситуації, автоматизувати мовні і мовленнєві дії, а також забезпечували можливість реалізації індивідуального підходу та інтенсифікацію самостійної роботи студентів.

Для формування суб'єкт-суб'єктної творчої взаємодії викладача і студента на пошуково-продуктивному етапі система самостійних завдань розроблялась динамічно, тобто так, що в процесі формування готовності до самостійної роботи поступово підвищувався ступінь безпосередньої участі студентів у плануванні та реалізації того чи того навчального завдання на підставі інтерактивності та рефлексивності в навчанні, активної позиції, свідомого ставлення до виконання самостійної роботи. Студенти самі визначали методи роботи над завданням, пошуку і обробки інформації, планували час та місце його виконання, самостійно аналізували отримані у



процесі роботи результати, визначали засоби й способи презентації. Під час застосування застосуванні інтерактивних технологій (проекти, рольові ігри, диспути, дебати тощо) студенти виявляли здатність до колективної праці, чітко розподіляли ролі задля виконання того чи того завдання. На підставі засвоєння програмного матеріалу виконувались завдання переважно евристично-пошукового та творчого рівнів, що вимагало від студентів самостійного пошуку і аналізу інформації, виявлення зв'язків та залежностей між елементами навчального матеріалу, порівняння, узагальнення.

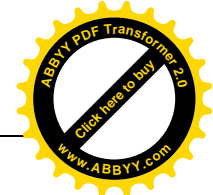
Особлива увага на пошуково-продуктивному етапі надавалась розробці і виконанню проектів.

Наведемо приклади деяких навчальних проектів, що були розроблені з ініціативи студентів під час пошуково-продуктивного етапу експерименту. Проект «Літературний клуб». На підставі цього проекту студентами був розроблений веб-квест про життя і творчість визначних англійських письменників і поетів: Уїльяма Шекспіра, Чарльза Діккенса, Роберта Бернса і розміщений на сайті викладача «English it's easy!». Проект «Грані майстерності»: написання аргументованого есе англійською мовою; англійські прислів'я і приказки як «зведення народної премудрості»; фразеологізми в англійській мові тощо.

Паритетний підхід, встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин на пошуково-продуктивному етапі експерименту забезпечували активізацію суб'єктної позиції студента щодо вибору видів, форм самостійної роботи та засобів її виконання.

Висновки. Динаміка змін, що відбувалась у студентських групах засвідчила ефективність використання в навчальному процесі інноваційних та інформаційних технологій: Інтернету, застосування мультимедійного навчального комплексу, впровадження інтерактивних видів самостійної роботи.

Водночас результати проведеного дослідження не вичерпують усієї повноти висвітлення проблеми організації самостійної інноваційної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в більш глибокому вивченні закономірностей та особливостей запровадження інноваційних технологій у дистанційному та екстернатному навчання студентів, інтенсифікації творчої діяльності студентів із використанням інноваційних та інформаційних технологій.



ЛІТЕРАТУРА

1. Мириманова М. А. Рефлексия как механизм развития самоорганизующихся систем / М. А. Мириманова // Развитие личности. – 2001. – №1. – С. 49–66.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія: підруч. [для студ., аспірант. та молодих викл. вузів] / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
3. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. М. Богданова. – К., 2003. – 39 с.
4. Галузинський В. М. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – К. : ІНТЕЛ, 1995. —166 с.
5. Коротяев Б. І. Педагогіка вищої школи / Коротяев Б. І., Гришин Є. О., Устенко О. А. – К. : НМК ВО, 1990. –176 с.
6. Прокопенко І. Ф. Педагогічна технологія : посіб. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов. – Х. : Основа, 1995. – 105 с.
7. Яшанов С. М. Формування у майбутніх учителів умінь і навичок самостійної навчальної роботи у процесі використання нових інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. – / Яшанов Сергій Микитович. – К., 2003. – 219 с.
8. Заскалета С. В. Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів сільськогосподарського інституту (за матеріалами вивчення іноземних мов) : дис.. ... канд..пед.наук: 13.00.04 / Заскалета Світлана Григорівна. – К., 2000. – 187 с.
9. Ємельянова Д. В. Формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до самостійної роботи в мовах кредитно-модульного навчання : дис.. ... канд..пед.наук: 13.00.04 / Ємельянова Дар'я Володимирівна. – Одеса., 2011. – 277 с.

РЕЗЮМЕ

Д. В. Емельянова, М. А. Паркина. Организация самостоятельной инновационной деятельности будущих учителей гуманитарных дисциплин.

В статье рассматриваются особенности организации самостоятельной инновационной деятельности студентов, будущих филологов, путем обеспечения интеграционной связи языковой и информационной подготовки путем использования педагогических возможностей инновационных технологий в процессе изучения английского языка.

Ключевые слова: гуманитарные дисциплины, будущие учителя, самостоятельная инновационная деятельность.

SUMMARY

D. Emelyanova, M. Parkina. The organization of independent innovative activity of future philologists.

The features of organization of independent innovative activity of students, future philologists are examined in the article, by providing of integration connection of linguistic and informative preparation by the use of pedagogical possibilities of innovative technologies in the process of study of English.

Key words: humanitarian disciplines, future teachers, independent innovative activity.